

ZORA

Izhaja
1. in 15. dne vsa-
kega meseca.
Rokopisi
ne vračajo se.

Stoji na leto:
redom
po 5 forintov,
izjemom
po 3 forinte.

ČASOPIS ZABAVI i PODUKU.

Pregled. Razne poezije: Dragi. — Solza. — Dvojni vihar. — Domišljaj. — Helena. — Miramar. — Drobnost.

Razne poeziji.

Dragi.

Jos. Cimperman.

Draga, bodi zvesta meni,
Bodi moja vekomaj,
Prosim ranjen, dékle zlato,
Zadnjič, zadnjič tebe zdaj.

To srcé, užgano zá-te,
Mi do smrti je bolnó,
In če ti se ne usmiliš,
Zdravo nikedar ne bó.

Dvigni torej sladke upe
In usliši prošnje glas,
Da veséla moja duša
In vesel bo moj obraz.

In da péсни o ljubezni,
Ki še skrite v prsih spé,
V tvojo hvalo, v tvojo slavo,
Krasno dékle, zadoné!

Solza.

P. D.

Na tihem svoje ko preštevam rane,
Ki je prestalo v mladih dneh mi vže srcé,
Ljudjé krog mene ráдостno ko se vrté:
Črez blede meni lice solza kane.

Ko v tmino zrem bodóčnosti neznane,
Za kojo duša vedno huje se skrbi,
Ko ta pogléd mi upe v prsih zaduši:
Črez blede meni lice solza kane.

Ko domovine spomnim se razd'jane,
 Zibáje mati kder mi pévala sladkó,
 Oboje ki vžé davno zgreša mi okó:
 Črez blede meni lice solza kane.

In ko spomin mladósti mene rane
 Peljá v nekdanjega življenja zlati raj:
 Grenkósti polna, ko nikdár poprej, tedáj
 Črez blede meni lice solza kane.

Dvojni vihár.

J. C—le.

Po zemlji vihra se drví:
 V oblacih blisk se víje,
 Strašánsko groma glas bučí,
 Gost dež iz néba lije.

A mnogo hujši je vihár,
 Ki v meni gospoduje,
 Njegove jeze silni vdár
 Srcé mi uničuje.

Vunanja vihra ponehá,
 Ko solnce spet posíje;
 Kdaj ura, ki vihár sreá
 Odžene meni, bije?

Domišljaj.

Fr. Š—t—a.

Svet igrališče je, človek igrača,
 Igrec osóda je, ki nas obrača.

Helena.

Izvirna povést; spisal Jurij Vranič.

III.

Nocój, nocój je lép večér,
 En lép večér in lépa nóč,
 Luna sije celo nóč,
 Spat it' mi nij mogóč.

Nar. pésen.

Čas je potekel mej raznimi pogóvori. Solnce se je že pomikalo na nébu k zahódu in zdaj zdaj bode zatónilo. Še enkrat vsíplje vse svoje žarke na zémľjo, kot bi mu bilo hudo se ločiti od zemlje in njênih prebi-valcev. Da pa ne orópa zemljanov preveč luči, razgrnilo bode po svojem odhodu širno nebó in tisoč drugih lučij se bode zasvetilo na sinjem nebu, katére se nam bodo prijazno smehljále célo nóč.

Otrôka peljeta Stanislava iz hiše in tudi sultan nij hotel biti zadnji. Stanislav mu je odvzel pálico, sedaj pa vesélo skače zraven njih. Otroka skažeta Stanislavu vsa svoja igrališča, kjer bijejo „svinjko“ in „kozó“. Jože je bil še celo pripravljen sedaj pričeti kako izmej ónih iger in že je vzel v ta namèn nožič iz žepa ter mislil rézat iti pálic; toda Stanislav ga zavrne smejé, da je že prepóžno in da bodo igrali drugikrat.

Stanislav je bil utrújen, zatorej se je podal kmalu spát v stransko sôbo. Po vsej sili hočeta tudi otrôka z njim, mati njima je komaj ubranila rekši: da je Stanislav truden. Stanislav poljubi v slovó smehljajočo se sestrico in odide spát; toda dogodek včerašnjega večéra nij mu dal spát. Nemirno se je preobračal semtertja po postelji, pa vse zastónj! Dobrodéjni spanec mu le noče zatisniti očij. Okno spalnice ima odprto; nóč je lépa. Brez števila zvézd migljá na nébu, mej njimi pa plava mirno luna, kakor mati mej svojimi otroki, in jih gléda, kako si igrajo.

Sedaj zapojó vaški fantje veséle pésni in mило se razlégajo ubrani glasôvi. Ono pésen pojó, katero je on tolikrat z njimi popéval v polétnih nóčéh. Tudi po glasu méni poznati nekedanje továriše; — kakó lepo življenje bilo je to, a sedaj treba iti od tod in sam bog vé, ali jih bo še kedaj slišal in se radováł njihovéga pétja? Skozi ôkno se vidi na jezéro. Pétje prihaja vedno bliže in bliže, že so šli mimo in sedaj gredó proti jezéru, poskačejo v čolnč, eden ga odpnè, veslom odrine in mirno je splaval čoln ter laho so se čuli vdarci vésla po vodi.

Tega ne more dalje gledati Stanislav. Kakor bi trénil, skóči iz postelje, se za silo obléče in hiti vèn. Čoln na jezéru priplava h kraju in Stanislav skoči vánj.

„Stanislav, Stanislav!“ čulo se je vesélo vpitje v čolnu sedéčih, „tedaj si še živ,“ čudijo se in mu stiskajo rokó.

„Dà, še sem živ, prijatelji. Spal sem že, a nijsem vas mogel glédati samih vesláti po jézéru. Neka čudna moč dvígnila me je iz postelje, da se vdeléžim vašega nóčnega sprehoda, pa saj morebiti zadnjikrat.

„Kako to?“ vprašali so vsi, kakor iz ednega grla.

„Voják sem. V malo dnéh odidem na Ogersko k pólku.“

Vsi se začudé. „No, vsédi se!“ réče eden iz-mej njih, ter pomakne désko, na kateri je sedél, malo naprej, „da ti zapôjemo odhodnico.“

„Tako je, tako, odhodnico bomo zapéli Stanislavu, našemu továrišu.“ Kakor rékli, tako storili. Zapéli so narodno pésen:

„Naš césar, naš kralj,
Se hóče vojskvát,
Pet regimentov fantičev
Je ukázal nabrát.“

To pesen so iméli navado takrat péti, kedar so začutili, da bode župàn v vojake lovil.

Pôzno je bilo že v noč in trebalo iti k pokoju. Zavesláli so h kraju, poskakali iz čolna, posloveli se od Stanislava, še edno zapéli in se razgubili vsak na svoj dom. Stanislav podál se je tudi spát.

Zlatoprepasana zôra robila je nebó in naznanjala prihod velejasnega solnea. Vsa narava oživéla je in vaški črédnik zatrobil je v rog, da zbudi leno družino in dá znamenje živini, da bode šla na pašo.

Stanislav nij se še zbudil, tudi ga nij hotel nikedo buditi, kajti utrujenemu treba je počitka. Mala Minka bila je že davno vzbujêna in védno je naganjala mater, naj jo pusti, da gre Stanislava budit. Ker le nij dala mirú, dovoli jej slednjič mati in spusti déklico v sôbo k Stanislavu. Déklica ga prime za roko, malo pomaje in mehkim glasom zakliče: „Stanislav, vstani, smo že vsi drugi vstali!“

Speči odprè oči, stisne deklico k sêbi, jo poljubi na čêlo, se ž njo šali in se raduje priprostih vprašanj in oôgovorov dékličinih.

„Kedo te je tako lepo opravil, Minka, in spletel ti tako lično lasce, da si tako lépa?“ vpraša Stanislav.

„Opravila sem se sama, splétli so mi pa mati, zato, da sem lépša in me boš rajši na konja k sêbi vzél, kedar boš tako opravljen, kakor sem onega videla na konji v Ljubljani.“

Stanislav se smeje sestrici.

„No, sedaj se pa smeješ,“ pokara ga déklica in si zakrije lice ro-kicama, misléča, da je sedaj ne vidi brat. „Saj si včera j rékel, da me bodeš vzél na kônja, danes se pa smeješ!“

„Se vé, da te bom. Jaz sem se le zato smijál, ker si tako lépa,“ izgovarja se Stanislav. „Sedaj pa pojdi vên k máteri, vprašaj jih, če so že pripravili zájutrek, s potom mi prinesi pa tudi vodé, da se umijem.“

Déklici nij bilo tréba dvakrat reči. Naglo je šla vên in mej tém, ko je Stanislav vstal in se opravil, prišla je nazaj z vodo in máternim odgo-vorom, da je zájutrek že gotov.

Stanislav je pozájutrekal in se pripravljál na odhod. Mati mu pri-nêse torbo, v katero mu je naložila marsikaj, kar mu bo na poti dôbro služilo; tudi nekaj petic in beličev nij pozabila vtekniti v mali predalček. Stanislav déne torbo ná-se in obleče suknjo. Jože mu prinêse pálico iz kota, Minka pa prihiti iz druge sôbe, v roci pušljec rožmarina držéča stopi k Stanislavu, kakor jo je mati naučila, ter mu podâ cvetice rekoč:

„Ná, Stanislav, ljubi bratec, dêni pušljic za klobúk, ker grêš v vo-jake!“ in milo zaplače. Tudi máteri so prisvetile solzé v okó, kajti hudo jej je, ker znabiti ne bo videla sina vêč! Stanislava je genilo to, molčé je gledal pušljec rožmarina, katérega mu je podélila déklica, zató ker gré v vojake, kakor je rékla. Nij se mogel vzdržati solz, videč vse jokati.

„Mati, utolažite se! Saj se kmalu vidiva, ne bode dolgo tega,“ dejal je, akopram sam nij verjêl, da se zgodi.

„Pojdite me malo sprêmit, mati in nikari ne žalujte,“ vâbi Stanislav.

Vsi ga gredo sprêmit. Tudi sultan je priskâkal, naznanjal svoje vesêlje glasnim lajanjem in cvilenjem, Minka se je žê utolažila in cepêče s Stanislavom.

Pridejo do cêste: „Mati, sedaj pa zdravi,“ slovi se Stanislav, poljubi mater, jej stisne roko, potem pa poljubi brata in sestro zapôred in zatrjuje otrôkoma, naj le vbogata mater, ker bo kmalu zopet prišêl in njima kaj prinêsel, ako bodeta pridna.

„Stanislav, bodi srêčen, vrni se kmalu,“ pravi mati in se obrne z otrokoma proti dômu. Mnogokrat se je ozrla nazaj, gledajoč za sinom, a vedno dalje in dalje se je odmikal, mogoče za vselej, mislila si je in točila solzé.

Stanislav je tužen. Slovo od ljubih domačih mu je bilo težko. Mnogokrat ozrl se je nazaj na ljubo domačijo, kjer je êul prve pripovedi, igral prve igre in se veselil mladostnega življenja. Poslovil se je od bêlih cerkvic na gričih, od zelênega loga, kjer je tolikrat poslušal pêtje drôbnih ptičie in vês zamišljen je stopal proti Ljubljani.

Visôko je stalo žê solnce in se bližalo poludnévu, ko je prišêl Stanislav v Ljubljano. Vso pot bil je tako vâ-se zatopljen, da še prav za prav védel nij, kedaj je prišêl v mesto; mestni hrum in šum opomnil ga je stoprv, kjê da je. Stanislav se podâ v svoje stanovanje, odloži torbo in se vsêde, da si malo odpočije.

Stara gospâ, pri katêri je stanoval, izpraševala ga je mnogo, kje je bil in še to in ôno, a Stanislav jej je le kratko odgovarjal in po glâsu je poznala gospâ, da danes nij nič kaj pri dôbri volji. Odide od njega in dvomljiva zmaje z glavo: „Kako êuden je nekaj časa sêm! Nič več ni ôni vesêli mladênîč, kakor poprej. Tih je in vâ-se zatopljen. Več ne govori tako pogosto z mâno, kakor poprej. Kaj mu je neki?“ modrovala je žêna in vgibala marsikaj, kar bi se mu bilo zamoglo zgoditi.

Sedaj nekedo potrka na vrata.

„Noter!“ rêče Stanislav. Vrata se odpró in mlad êlovek z gosto êrno brado vstopi, grê k Stanislavu ter mu podâ smijoč roko: „Pozdravljam te, Stanislav, in ti vojaku vošêim srêčo,“ dê ter se vsêde zraven njega na stôl.

„Kamo pojdeš popoludné?“ vpraša prišlec, katêremu recimo Davorin, Stanislava.

„Prav za prav nikamor nijsem namenjen. Vtrujen sem prišêl danes žê od dôma.“

„Tako; si se šêl gotovo poslovit, kaj ne da?“

Stanislav mu pritrdi.

„Povej mi vendar, Stanislav, kaj te je nagnilo k vojakom?“ vpraša Davorin.

„Veseli me vojaški stan, pa še general Radvin me je nagovarjal ter me zagotovil svojega pokroviteljstva in udal sem se,“ dé Stanislav in povési oči, kot bi se bál, da mu prijatelj na njih pozná, da nij pravega uzroka povédal. Davorin gléda nevéno prijatelja, kot bi slutil, da mu nij resnice povedal Stanislav. Previdel je kmalo, da danes nij veliko početi z njim, posebno sedaj-le ne. Pa boš vsaj šél popoldné z nami, da ga spijemo nekaj v slovo, saj znabiti ne bomo nikedar več tako skupaj, kakor smo bili dozdej. V Šiško pojdemo in kaj ne, da, pojdeš z nami?“ nago-varja Davorin prijatelja.

„Pojdem. A kedaj odidemo od tod?“

„Ob dvéh popoldne,“ odgovarja Davorin, vzame klobuk in palico ter gré.

Ko je Stanislav odkosil, šla je že ura na dvé; tedaj gré précej k Davorinu, kjer so ga že čakali zbrani prijatelji in odrinili so od doma.

Prišédši v Šiško v določeno gostilno, nij bilo ravno mnogo ljudi notri, le pod lipo na vrti, kamor so šli, sedéla sta dva mestjana. Davorin, katéri je bil, kakor se je videlo, z njima znán, pristopi k njima, se začné meniti in predstavljati vsakátérega iz-mej svojega oddelka.

„Tú ti predstavim Stanislava L.“, pravi in pokaže nánj.

Pri tém imenu, vidèč pred sáboj onega človeka, katérega je že davno poznati želel, strésne se eden mladih mestjanov. Skrbno ga opazuje.

„Koga imam čast videti?“ vpraša Stanislav, katéremu se je čudno zdélo, da ga neznanec tako opazuje.

Davorin odgovori: „Tá je gospod Bogomir M., trgovec in poséstnik, tá pa France V., njegov strijčnik, obadva pa moja prijatelja.“

„Me veseli, da vaju poznám. Mnogokrati mi je že pravil Davorin o vaju.“

Bogomir vstane, se prikloni ter zopet séde. Stanislav odide, ker ga nij zanimalo, o čemer govoré ti trije mej sábo in gré k svojcem, katéri so se bili že okrog druge mize vséli. Tudi Davorin podál se je čez nekaj časa k njim.

„A, to je oni Stanislav L.“, šepéče sedaj Bogomir svojemu strijčniku, „sedaj uméjem vse! Zato se ne méni Lilekova Helena za nobenega drugega!“

„To je opravičeno. Saj je tudi lép človek, le poglej, kaka ponosna postava je to! Vsi drugi so proti njemu nič, dasi tudi so lepi mladenči mej njimi,“ beseduje France.

Bogomir je molčal. Tudi on je moral priznati prédnost Stanislava.

„Le poglej njegovo obličje, njegove črnokodraste lasé, kako lepo se mu vsipljejo po vrati in lépe brke, kako mu pristujejo! To ti povém, Bogomir, če ti misliš kaj na Heleno, le precej se otrési vsega upanja, kajti on nas zatemni vse in ko bi prišlo do bôja, užuga naju obá,“ beseduje dalje Francee.

Bogomiru že prve Francetove besede niso bile po všeči, še menje pa té. Jézen stresne z glavo in obrne govorico na druge stvari; toda Francee nij bil volján, tako z lehka spustiti govor, katérega je bil pričél. Iz te zadrége rešil je Bogomira Davorin, ki je zopet prisédel k njima. Govorila sta z Bogomirom mnogo in slednjič tudi o Stanislavu, kateri je Bogomira posebno zanimal.

Davorin mu je povédal, da odide jutri od tod in gré z generalom Radvinom, v čegar polk se je vpisal. Bogomiru se zjasni obličje in vidno je lagljeje dihal. Zablislilo se je v njegovem duhu in začel je snovati naklepe, katere je pokrivala še temna noč. Gosteje začel je govoriti o tem in onem, vino mu je še nekoliko bolj jezik razvezalo in ko bi ga bil kedo pazno poslušal in pretehtal vsako njegovih besedij, lahko bi bil promotril marsikatero Bogomirovo nakano.

Tako je pretekél popoldan in solnce jelo je v slovó zlatiti glavé snežnikov, da so se bliščali, kot bi bili zlati. Še enkrat nalili so zbráni kúpice, trčili na zdravje in srečo Stanislavovo ter odšli proti domu. Prišedši v mesto posloveli so se vsi ód Stanislava, ljubega tovariša še od dijaških let.

Stanislav šel je naravnost domov. Bila je že prav temá in temni oblaci zakrivali so nebo, da nij môgla niti edna zvezdica pogledati na zemljo. Prišedšemu domov podá stara gospa lično pisemce, katero je prinesla malo poprej Ivana, Helenina varuhinja, ki je skrbno povpraševala po njém in potem nje prosila, da mu ga gotovo izroči.

Stanislav séže strastno po listu, ga naglo odpré in bêre:

Ljubi moj Stanislav!

Pridi danes zvečer k mênì, le še edenkrat predno odideš. Pridi, dragi, da te objamem in poljubim v slovo, saj bog vé, ali te bom še kedaj ali ne! Vbogaj me, ljubi moj, pridi! Tvoja Helena te prosi in pričakuje.

Stanislav se zamisli, čélo se mu stemni in mrkla žalost razlije se mu po lici. Odide v svojo sôbo in piše:

Ljuba Helena!

Hudo mi je, da ne morem izpolniti tvoje želje. Ti poznaš mojo ljubezen in torej véš, kako rad bi prišel, te pritisnil na sree, katero le vedno za-te bije in ne bo nehalo poprej, dokler ga ne zagrebó. Že pred včera-

šnim sem grešil, ker sem bil pri tebi, kajti obljubil sem tvojemu očetu, te ne več obiskati, da ne govoré ljudje o tebi in ne trpi tvoje poštenje. Draga Helena, jutri bodi pri ôknu ob sedmi uri zjutraj, da še enkrat vidim tvoje angeljsko lice. Odpusti, da ti ne morem izpolniti želje; vést mi ne dopušča. Upaj, v malo letih pridem, te snubim in pritisnil te bom na srce, kot svojo, vedno svojo Heleno!

Zdrava!

Tvoj

Stanislav.

Stanislav listek zavije, ga dá stari gospé, katera se mu je radovoljna ponudila, ker ima s potom nekaj opraviti, da ga nese Lilekovej Heleni.

(Dalje prih.)

Miramar.

Zgodovinski obraz iz minolega desetletja.

Izvirno spisal

M. L.

(Konec.)

Nikoli jej nij prišlo na misel, da bi se po takem občevanju z Francetom kaj pregrešila zoper spomin svojega Vinka, ktereга je obljubila vedno ohraniti, kajti je bil tudi globoko v njenem sreč ukoreninjen. Kolikor bolj se jej je odlegovala Vinkova podoba, toliko jasneje stopal jej je France pred oči, a vedno tako, da je Vinku ohranila dolžno, rekel bi spoštovanje, in da si je Franceta le kot pomočnika v prenašanji svoje osode mislila.

Ali na ženitev s Francetom, na to še nij nikoli mislila, to jej je bilo popolnoma novo!

Ali se ne pregreši s tem zoper Vinka, ali mu ne prelomi obljubljene zvestobe? — Ne, kaj tacega ne sme dovoliti!

„France!“, odgovori Rezika po kratkem molčanju. „France, ti terjaš od mene nekaj nemogočega. Jaz te sicer rada imam, a s teboj omožiti se ne smem!“

Te zadnje besede bile so tako odločno izgovorjene, da so Francetu ves up podrle in ves pogum vzele. Nij se upal dalje Rezike prašati. Bilo mu je jako težko pri sreč. Videl je, da so se mu najsladkeje nade razkropile, čutil se je jako nesrečnega.

Nastal je zopet dolg molk. Zadnjič pa nij bilo več Francetu na mestu prestajati, moral je ven, na prosto.

„Ali greva?“ praša Reziko boječe in s povešenimi očmi, izpivši ostanek piva iz svojega kozarca.

„Da, hodiva“, pritrdi Rezika.

France plati in oba odideta skozi vrata. Zunaj reče France:

„Ti tedaj greš v mestni vrt. Jaz imam še nekaj opravka pri usnjarji v spodnjem delu mesta. Po blagoslovu se vidiva zopet“.

„Srečno hodi!“ mu odgovori Rezika in vsak odide na svojo stran.

Rezika nij šla v mestni vrt, nego v — cerkev. Bila bi rada sama in tukaj je upala, da bode.

Ali je šla molit? Da in ne, šla je premišljevati, kar se je ravno sedaj ž njo zgodilo. Ali se je s temi posvetnimi mislimi na posvečenem kraju pregrešila zoper boga? Upamo, da ne. Saj je bila v hramu boga ljubezni, in solze, ki so se jej skoro po prihodu v cerkev po obrazu ulile, bile so solze ljubezni.

Zdaj je še le čutila, kaj je storila. France jej je bil že preveč k sreču prirastel, brez njega nij mogla več živeti. In vendar je svojim denšnjim odgovorom pabnila ga za vedno od sebe!

Ali je smela, ali je mogla drugače ravnati? Ali jo ne vežejo najsveteje obljube proti nekemu drugemu?

Začela je ihteti in obupno je naslonila glavo na stolov rob.

Še le črez dolgo časa se je malo potolažila. Začela je moliti, ali nij mogla. Čutila se je najnesrečnejšo stvar na svetu.

Počasi so začeli ljudje v cerkev dohajati, znamenje, da bode skoro popoldanska služba božja. Rezika se je toliko zbrihtala, da nij vzbujala radovednosti pri ljudeh. —

Blagoslov je minol, ljudje so vreli iz cerkve in ž njimi tudi Rezika, dasiravno bolj med zadnjimi. Upala je videti zopet Franceta, saj jej je bil obljubil, da jo počaka. A nij ga bilo.

Ves potrtn hodil je nekoliko časa ob bregu morja, potem pa šel domov in tisti dan ga nij nihče več zunaj videl.

Dolgo ni mogel nič misliti, ali vse kar je mislil, bilo je brez začetka in konca.

Še le v postelji bilo mu je mogoče zopet svoje misli zbrati in še enkrat pregledati, kar je danes zvedel in doživel.

„Odrekla mi je sicer, ali ob enem tudi priznala, da me „rada ima“. Ali bi se ne dala še pogovoriti? Mogoče!

„Vem kake pomislike ima, ali ti so ničevi. Vinka nij več! Gotovo je mrtev! — In tudi ko bi še živel, pretekkel je že obrok, do kterega je bil obljubil vrniti se. Torej vse obljube Rezičke ne vežejo več nanj!“

„Kaj pa, ko bi se njenega očeta lotil? Jako pameten mož je, ne upam, da bi mi Reziko odrekel. Če njega pridobim, dobljeno je vse. On ima jako velik upliv na svojo hčer in Rezika ga v vsem posluša.“

„Pametna misel! Poskusiti hočem izvesti jo pri prvej priložnosti“.

In nazadnje bil je še France vesel in zadovoljen. Prepričan je bil, da mu ne more spodleteti. Poln upanja in sladkih nad je zaspal.

In zares, France se nij varal. Ko je srečal prihodnjo nedeljo grajskega vrtnarja v mestu, povabil ga je na vrček piva. Staremu možu se je to s početka jako čudno zdelo, a po kratkih besedah spoznal je Francetov namen.

Sprevidel je, da je njegovej hčeri zares treba moža. On ne bode več dolgo živel. Pred smrtijo mora vendar svojo Reziko preskrbeti. Premoženja nema. Dokler je bival še Maks v Miramaru, godilo se mu je dobro in dalo se je tudi kaj na stran devati. A po njegovem odhodu nastale so slaba leta in prihranjeni denar je počasi izginil.

France se mu je zdel najpripravnejši mož za svojo hčerko in po kratkem premišljevanji obljubil je, dati mu jo v zakon. France mu ves vesel seže v roko.

„Še nekaj bi vas prosil, dragi oče — dovolite, da vas že sedaj tako imenujem!“

„Kaj neki?“

„Rezika ima neke pomislika zoper ta zakon. Skušajte jo prepričati, da privoli!“

„France, to je moja skrb. Jaz poznam svojo hčer dobro in vem, da ne bode ugovarjala. Slušala me je še vedno in zdaj me bode tudi. Še ta pust bode vse uravnano!“

„Lepa hvala, ljubi oče!“

„Le brez skrbi bodi, Rezika je tvoja!“

In res, še pred koncem pusta bil je France poročen z Reziko! —

„Ali se je tako hitro udala, ali se nij nič branila?“ prašal bode radovedni čitatelj.

Branila se je pač, a vsa bramba bila je zastonj! Vse njene pomislike in ugovore znala sta oče in France sijajno pobijati in uničevati.

Rezika je sicer veliko trpela v dvomu in negotovosti. Zdelo se jej je vendar, da ne ravna prav. A udala se je zadnjič očetovemu tirjanju, Francetovemu prigovarjanju in — bodimo odkritosrčni — nekoliko tudi nagibu svojega srca!

Sè strahom stopila je pred oltar in s trepetajočim glasom izgovorila pred duhovnom odločni „da“.

VI.

Rezika nij bila srečna v zakonu z Francetom.

Spoznala je še le potem, ko sta bila ože zvezana, ko sta vedno med seboj občevala, da France nij ravno tak, kakoršnega si je pred poroko mislila, da ima več napak in pogrškov, ki dobrosrčnega in dobrohotečega človeka v sree bodejo.

Rezika je bila sicer potrpežljiva in navajena veliko prenesti. Ali kedar je zapazila na svojem možu, katerega je ljubila in kteremu je vse dobro želela, napake in pomanjkljivosti, nij se mogla vzdržati, da bi mu je počasi ne očitala in ga z lepa posvarila, naj opusti svoje grde navade.

Ali taka dobrohotna opominjevanja so imela večidel nasproten učinek. Mesto da bi je bil France potrpežljivo sprejel, jezilo ga je, da mu žena očita take malenkosti, vsaj kakor je on mislil. Odgovarjal jej je nepriljudno, in z nelepemi besedami. To je moralo zopet Reziko na drugi strani še bolj boleti. Zlasti jo je žalilo, da mož črez potrebo v mesto zahaja, da ondi predolgo ostaja, se pozno domov vrača in tako svoje domače delo zanemarja.

Tako se rado godi, da mesto slabo upliva na bližnje prebivalce. Resničen je pregovor, da kmet blizu mesta ima vse napake kmeta in meščana. Le redko se pripeti, da tudi od dobre strani mesto na okolico deluje.

Najslabeje v tem obziru je blizu velikih mest in še posebno slabo blizu Trsta, kjer se toliko tujih ljudi nahaja. In vendar ne more biti drugače, okolica je prisiljena jako mnogo z mestom občevati, ker je sama za-se preuboga.

Okolica ima le malo ravne in rodovitne zemlje. Leži sicer še veliko praznega in neobdelanega sveta, katerega bi pridne in delalne roke v lepe vinograde spremeniti mogle, ali ker je občinska lastnina, nerazdeljena med posamesne, stoji pusta in gola, kakor nekdej. Razen skalnatega sveta in burje, ki tod kakor po celém Krasu razsaja, krivo je vedno več revščine v okolici množee se prebivalstvo, deljenje premoženja po očetovej smrti med vse brate in iz mesta se širéča spačenost zlasti možkih.

Nahaja se sicer več vinogradov in kar je obdelane zemlje, je še precej rodovitna. Glavni pridelek je vino in turščica, razen tega še fižol in drugo sočivje. Ali vse to ne zadostuje, da bi okoličane pol leta preživelo! Treba si torej družega zaslužka iskati.*)

Vino je res da izvrstno. Znana sta sladki prosekar in brežanka. Že pod Rimljani cvetelo je tukaj vinstvo in Trst je dajal avstrijskim vojvodam vsako leto sto čebrov belega vina „izvrstne rebüle“. Ali kaj pomaga, ko se trtna bolezen vedno bolj širi in okoličanu glavni pridelek uničuje. Sredstva, ki se zoper to bolezen rabijo, neso popolna, ali pa se ne rabijo v zadostnej meri. Žvepljenje le počasi napreduje.

Sploh pa je gospodarstvo v okolici slabo, ravno ker se kmetije preveč z mestom pečajo.***) Nasproti si vedo ženske marsikak lep zaslužek v mestu najti. Ta obstoji večidel v pranju. Okoličanke imajo ves ta posel v svojih rokah, le škoda, da jim vedno vode pomanjkuje, in da si je

*) Plodnost zemljišča nij pogoj blagostanja naroda.

**) Uzrok pač tiči drugod; gl. str. 204.

Uredn.

morajo včasih daleč iskati. Če greš med tednom v okolico, videl bodeš v okolici vse belo razvešenega perila, ki se po zidovih in mejah suši.

Razen tega, da preskrbljujejo okoličanke mesto s pranjem, prodajajo mu še cvetlice, šopke, sočivje, jajca, mleko in kruh.

Možki hodijo v mesto na razna dela. Najnavadnejše zidajo, ali pa popravljajo tlak. Porabiti se dajo tudi za težake. Tako si z velikim trudom toliko zaslužijo, da sebe in druživno borno prežive. Kaj, ko bi hodili le delat v mesto, a ne tudi zapravljat!

France je prepustil vse domače gospodarstvo Reziki, sam pa je hodil v Trst delat. Ali zaslužek prinašal je redkokedaj domov. To je Reziko jako peklo.

France je bil nagle jeze, prepirljive narave. Ko je sedel nekega večera s tovarišem v krčmi, zbesedil se je ž njim, ker mu je začel očitati, da preveč zapravlja. Nastal je glasen prepir in nagli France se nij dolgo obotavljal tudi s pestijo svojo pravico zagovarjati. Razžaljeni tovariš se je krepko branil, ali France bil je močnejši. Podrl ga je k tlom in težko ranil na glavi.

Prišla policijska straža zgrabila je Franceta in odpeljala v zapor, ranjenega tovarša pa so nesli v bolnico.

Oh koliko manjka še omike našemu narodu, koliko bode treba še podučevati, predno se odpravijo take sirovosti iz njega! Najnavadnejša hudo delstva med Slovenci so brez dvoma pretepi in poboji. Dan za dnevom se sliši iz enega ali drugega dela Slovenije o njih. Kako temu v okom priti? — Gotovo le izdatnim podukom, temeljito odgojo mladine v šolah.

Ali gorje nam, kako zanemarjeno je pri nas ljudsko šolstvo! Kako malo šol imamo, kako neurejene so te, kako slabo je obiskujejo otroci! — Ravno v tržaski okolici je sicer primeroma mnogo šol, deset slovenskih za 30.000 Slovencev, ali pravega rada in napredka nij bilo še mogoče zapaziti pri njih. Uzrokov te žalostne resnice ne moremo tukaj preiskovati. Gotovo je, da mestno šolareništvo premalo skrbi za okoličanske šole in da je bolj z videzom zadovoljno, da more potem nezadovoljnim kričačem usta mašiti. Rado bi videlo, da bi se okoličani prej ko prej poitalijančili in potem bi beržkone bolje skrbelo za nje in njih šole.

Žalostna je tudi prikazen med okoličani, da skoro nihče ne obiskuje srednjih in viših šol, dasiravno v Trstu ne manjka ravno priložnosti za to. Po dovršeni domači šoli hodijo otroci delat in ostanejo vedno to, kar so bili: ubogi tlačani!

Lahko si mislimo, kako globoko je morala vest o Francetovem zaporu Reziko zbesti!

Nij si še bila vesti umirila, da je Francetu roko v zakon podala, že se je čutila tako nesrečno pri njem, da nij nič čudnega, če si je mis-

lila, da jo bog kaznuje za prelomljeno zvestobo. In vselej, ko je svoj stan premišljevala, ko se je jako nesrečno čutila, vzdigala se je v njenej duši Vinkova podoba kot strašilo in maščevalec nedovoljenega dejanja.

Njena duša je v takih trenutkih neizmerno trpela. Strah in dvom mučila sta jo na vseh njenih potih, pri vseh njenih opravilih. Nij je imela več mirne urice, niti veselega trenutka, da bi bila pozabila svojo nesrečo.

Zdelo se jej je, da ne more dalje živeti, da jo bode svareči Vinkov spomin umoril.

Čutila je vse drugačne muke, ko takrat, ko jej je bil najdraži zaklad iz rok iztrgan, ko jo je Vinko zapustil. Rana, ki je sedaj njenemu srcu usekana bila je hujša, bolj pekoča in žgoča, nego ona, katero jej je bila zadala prva ločitev.

Poprej znala se je vedno tolažiti, upala je vedno na združitev in čista, neoskrunjena vest bila jej je močen ščit, ob kateri so se drobili vsi navali sovražne jej osode.

A sedaj, kje naj išče tacega tolažila, kjé naj išče tacega ščita? Ali je še kaj na svetu, kar jo zamore opravičiti, kar jo more utešiti?

Pri ljudeh si ne upa iskati pomoči. Boji se, ker je zadela taka sramota njeno hišo, njeno sorodstvo. V nikogar se ne upa več očij obrniti, vsakega se boječa ogiblje, ker meni, da vse vé njeno pregreho, da vse s prstom za njo kaže.

Drugi dan, potem ko se je bila raznesla novica o Francetovem zaporu, pride k Reziki domači učitelj, priletel in suh mož. Bil je dobrega srca, mlada žena se mu je bila prikupila z uljudnim obnašanjem in s tem, da je nekoliko več znala, da je bila bolje omikana, nego druge njenega spola in njene vrste. Vedel je, da Rezika potrebuje tolažbe in hotel je poskušati utešiti jo.

Prestrašila se je tudi njega, ko je stopil črez prag, dasiravno ga je vedno rada poslušala, ko je pripovedal o daljnih ljudskih, ali neznanih živilih. Tako se je že bala vsakega človeka.

„Rezika“, začne počasi stari mož, „nikar ne žaluj preveč! Umiri se, vse bode bolje! — Glej, žalost škodi človeku. Dušna bolezen je tudi telesna bolezen in ta bi te znala v prezgodnji grob spraviti.“

„O da bi se to le skoro zgodilo!“ vsklikne Rezika, ki je bila med tem nekaj srčnosti dobila.

„Rezika“, ti si dolžna skrbeti za svoje zdravlje in ohraniti svoje življenje.“

„Za koga ga hočem hraniti? Otrok nemam, mož pa nič za-me ne mara.“

„Ali ti imaš še starega očeta, za katerega ti je dolžnost skrbeti. Tvoja smrt spravila bi tudi njega prezgodaj v grob.“

„Prav imate“, odgovori Rezika počasi.

Zdaj nastane dolgi molk med obema. Stari učitelj z ene strani nij bil tako izgovoren, da bi ne prišel z govorom nikoli v zadrego, še zlasti pri takih priložnostih; z druge pa se mu je zdelo potrebno pustiti Reziki nekoliko časa, da se sama zbere in utolaži.

Rezika je prva pretrgala ta molk.

„Gospod učitelj, vi ste pameten mož in vem, da mi hočete dobro. Storite mi, kar vas bodem sedaj prosila.“

„Prav rad, če mi je le mogoče.“

Rezika zopet nekoliko časa molči, kakor bi se pripravljala na nekaj važnega. Potem pa začne:

„Nič ne mogočega nij! — Poslušajte me!

„Tisti večer, ko je Vinko slovo od mene vzel, predno je odšel v Ameriko, obljubila sem mu, da dokler ne pride nazaj, bodem ga vsako leto ob istem času na istem mestu čakala in na-nj mislila.“

„Do sedaj sem še vsako leto izpolnovala to obljubo.“ —

„A sedaj sem se omožila precej daleč preč. Ne mogoče mi je sami iti gor — po noči! Obljubo svojo pa hočem na vsak način izpolniti. — Vrh tega pripovedujejo, da v Gradu straši.“

„Draga Rezika“, jej seže učitelj v besedo, nikar ne veruj tega. Jaz sem tudi že slišal pripovedovati, da v Miramaru straši, a to so le prazne, babjevrne kvante.“

„Ali res straši ali ne, o tem ne govoriva sedaj. Poslušajte me dalje. — Ker hočem svojo obljubo izpolniti — ravno danes je pet lét, odkar sem se zadnjikrat od Vinka poslovila — in ker nobenemu človeku ne zaupam, prosim vas, bodite vi tako dobri in spremljite me nicoj v Miramar.“

Učitelju se je zdela ta prošnja čudna. Niti ga nij veselilo po noči v Miramar hoditi. Ali kaj je hotel? Rezika ga je tako lepo prosila, nij si upal odreči jej. Saj strah ga nij bilo in ustregel je še vedno rad, če je mogel.

* * *

Pozno po noči korakala sta dva potnika proti Miramaru. Dasiravno je bila noč precej temna, vendar se je mogel možki in ženska razločit. Hodila sta hitro, a molčala sta.

Že sta na vrtu. Lepa palača je sedaj prazna, le grajski oskrbnik prebiva v njej. Med ljudstvom se je vera ukoreninila, da v gradu straši. Vsaki večer proti polnoči vozi se ranjki cesar na ognjenem vozu skozi gornje sobe palače. Rezika si je zakrila oči, ko je šla mimo nje in učitelj jo je moral voditi proti mestu, ktero mu je bila zaznamovala.

Blizu palače je vojaška stražnica. Molče koraka vojak tija pa sem z bodalom na batu. Zdi se človeku, da je imel naš Jenko Miramar pred očmi, ko je pel:

„Pri gradu tik mórja pa stražnik stoji,
 Ob glavi razljutjena burja mu vije,
 Šuménje valóv na ušesa mu bije,
 Ob skali na bregu se voda peni. —
 Al strah, al te groza nij, revni vojak?
 Morjé je neznanih duhóv domovina,
 O pólnóči se jim odpré globočina,
 I čudno težák i napóljen je zrák.

Da bi ju ne bila straža zapazila, naredila sta majhen ovinek krenivša jo malo bolj v stran od morja. Tako sta prišla na odločeno mesto, nam že znano začetka naše povesti.

Rezika je sedla na kamenitno klop, učitelj pa naspróti njej. Pustil jo je, naj premišluje za-se. Zdaj pa zdaj je slišal, kako se jej je globok izdihljej iz prs izvil.

Učitelj je čakal dolgo, a zadnjič se je naveličal.

„Rezika, ali greva?“ opomni svojo spremljevalko.

Ta še nekoliko pomolči, še enkrat izdihne potem pa reče:

„Idiva!“

Vzdignete se in gresta nazaj, koder sta bila prišla. Že sta odšla mimo straže in prišla tik grada, ko Rezika zakriči in se zgrudi na tla. Učitelj se prestraši in zavpije: „Na pomoč!“

Stražnik pokliče svoje tovariše in skoro korakata dva vojaka s puškama na ramah proti mestu, odkoder se je slišalo vpitije. Učitelj, ves v strahu, pripoveduje, da je ženska padla v omedlevico, naj jo brž nesejo v stražnico in naj jo skušajo obuditi. Vojaka res primeta žensko in jo neseeta kolikor mogoče previdno v stražnico. Učitelj gre nekoliko časa za njima, na poti se pa domisli, da bi ne utegnili bili dobro zanj, ko bi ga vojaki prijeli in sodnji izročili. Skrivaj se torej izmuzne na stran, po ovinkih in previdno prekorači vrt ter ves spehan in trepetaje na vseh udih pride čez dolgo časa v svoje stanovanje.

„Nikoli več ne grem po noči od doma“ zamrmra in zapre vrata za seboj.

* * *

Drugo jutro naredi stražni poveljnik poročilo na glavno stražo, kaj se je ponoči pripetilo. Ko so bili Reziko v stražnico prinesli, bila je uže mrtva. Vse poskušnje oživiti jo, bili so zastonj. Da neso bili vojaki pri tem opraviu kaj spretni, lahko verujemo.

Opoludne že je prišla komisija na mesto. Dala si je vse natanko ponoviti, kar so vojaki zapazili. Izpraševala je zlasti natanko o tistem človeku, ki je bil z žensko. Komisiji se je zdelo vse to jako čudno in sumila je, da bi znal oni človek uzrok Rezikini smrti biti.

Ali zdravniška preiskava je pokazala, da Rezika nij umrla posilne smrti. Komisija je vzela truplo seboj in je odpeljala v mrtvaško kapelo

k sv. Justu. Ker se nij vedelo, kedo je bila ranjka, oznanili so, naj jo hodijo ljudje gledat, morda jo bode kedo spoznal.

Tudi Rezikini sosedje izvedeli so o mrtvej ženskej v Miramaru. Ker neso Rezike že dolgo videli in ker nij nihče vedel povedati, kje da je, šli so nekteri truplo ogledat in spoznali so v njem Reziko.

Rezika je bila v zadnjem času neizmerno trpela. Pot v Miramar pobrala je vso telesno moč. Spomin na preteklost, ki jej je bolj živo nego kdaj stala pred očmi, in zavest lastne krivde oslabilila je tako njeno dušo, da jo je le malo še na življenje vezalo.

Taka se je vrnila Rezika mimo grada. Učitelj je čutil, da mu omahuje, ali stiskal jo je krepko pod roko. Rezika se ozre v grad in zdi se jej, da vidi ognjeno vojsko, spredej ranjki Maks, precej za njim pa njeni Vinko. Takrat zakriči in zgrudi se mrtva na tla. Vse drugo je že znano.

Ta novica se je kakor blisek raznesla po okolici.

A razen enega, ki je pa znal dobro molčati in ktereга nij mogel nihče sumiti, da mu je znana skrivnost, vedel nij nihče, kako je Rezika v Miramar prišla, kako se je vse to pripetilo.

Vsem je bila Rezikina zgodba nerešena uganka.

In kakor se to pri takih priložnostih rado pripeti, začele so se najčudneje govorice o Reziki med priprostim ljudstvom širiti. Znano je, da je naše ljudstvo jako praznoverno. In ta prigodek dal je zadosti tvarine najrazličnejim in najneumnejim kombinacijam, ktere so potem stare majke od hiše do hiše znosile.

Ena pa je bila, od sedaj naprej med ljudstvom dognana: „Da v Miramaru straši!“ Kedor nij tega poprej veroval, bil je po Rezikini smrti prepričan. — O Vinku pa nij bilo nič več sluha.

Drobnost.

Händel kot orgljär.

Janko Leban.

Prisedši nekedaj slavni muzik Händel v neko vaško cerkev, poprosi tamošnjega orgljara, naj mu dovoli, proti koncu službe božje nekoliko na orgljah poskusiti se. Orgljar rad ustreže njegovej želji, ali vidé, da ljudje v rajske melodije zamaknjeni nočejo iz cerkve iti, akoravno je bila služba božja uže dotekla, reče orgljar nevoljen: „Stojte! da jaz nadaljujem, inache živa duša ne pojde iz cerkve“. —